

Палмира Легурска

СЪПОСТАВИТЕЛНО-ТИПОЛОГИЧЕН АНАЛИЗ НА ЛЕКСИКАТА В РОДСТВЕНИ И НЕРОДСТВЕНИ ЕЗИЦИ /КАТАЛОЗИ НА ТИПОЛОГИЧНИТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ НА ВТОРИЧНОТО НАЗОВАВАНЕ/

“Язык действительно подобен “рамке” для картины мира, но если картина не влезает в рамку, меняют рамку, а не картину”.

А.А.Леонтьев

В тази статия представям най-общо двете части на проекта, разработвани под рамковото заглавие “Фрагменти от езиковата картина през призмата на вторичното назоваване върху материал от български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език”¹.

Преди да изложа и обоснова връзката между първата част на проекта “Типология на начините на вторично назоваване в изброените езици” и втората му част “Съпоставително-типологичен анализ на лексиката в родствени и неродствени езици /върху материал от същите езици/” е необходимо да направя някои теоретични разяснения.

Според К. Айдукевич, ако теоретикът на познанието иска да артикулира своите съждения, т.е. да ги изрази на някакъв език в широкия смисъл на думата, то той би трябвало да използва определен понятиен апарат и да се подчинява на правилата на езиковите значения, съответстващи на този понятиен апарат / Айдукевич 1996/. В този смисъл понятието, което се смята за ключово за разбирането на заглавието на темата “езикова картина”, се нуждае от първоначални разяснения, мотивиращи възприетата конструкция на представяния колективен проект.

Преди да изясня съдържанието на термина “езикова картина” се налага да се спра на предхождащия го логически термин “картина на света”. Терминът се създава от М. Хайдегер в статията му “Времето на картината на света” /Хайдегер 1993, цит. по Сиров 2001, 157/, в която се твърди, че възприемането на света като картина е своего рода уникално достояние на човека от Новото време, в който период се ражда идеята за субектно-обектните отношения. Да се говори за картина на света на античността и средновековието е възможно само като наша интерпретация на съществуващите тогава възгледи за света. Затова употребата на термина “картина на света” следва да се прилага единствено по отношение на процедурите както на интерпретация, така и на реконструкция, т.е. при изкуственото пресъздаване на изследваното цяло.

Като следва логиката на мисълта на М. Хайдегер, руският философ В.Н.Сиров развива проблема за картината на света /Сиров 2002, 41 - 62/ и твърди, че при думата “картина” като правило на първо място се мисли за изображение. Като изображение картината

¹ Проектът е представен на страниците на списание “Чуждоезиково обучение” в следните статии **П. Легурска, Д.Веселинов**. Съпоставка на лексикалните картини през различни еталони tertium comparationis, 2003, №1, 3 – 17; **П. Легурска**. Фрагменти от езиковата картина през призмата на вторичното назоваване /основи на научноизследователски проект/. 2003, №5, 5 – 22; **П. Легурска**. Полисемията в рамките на структурно-семантичното и когнитивното изследване на лексиката, 2004, 2, 3 - 13; **П.Легурска, Д.Веселинов**. Вторични значения на лексикалните единици от тематичната група “съдове” в руския, френския и българския език, 2004, №3, 3 – 19; **П. Легурска**. Отново по въпроса за универсалиите в областта на полисемията, 2004, 5, 3 – 13.

Всички публикации по проекта, както и части от реализацията му във вид на “Семантичен речник на типологичните характеристики на вторичното назоваване в български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език”: част I “Типология на начините на вторичното назоваване в изброените езици” са представени в **Българска електронна лингвистична библиотека** /www.belb.net/.

предполага не буквално копие на оригинала, а фиксирането на онези черти, които се смятат за най-съществени и значими. Това означава, че при всички случаи се борави с определена конструкция, създаването на която предполага някаква гледна точка – тази на автора или зрителя, както и известна степен на дистанция от обектите, изобразени на картината. Осмислянето, с други думи възприемането на света като картина означава, че се намираме на такъв стадий на разбиране на себе си и света, когато става очевидно, че именно ние конструираме световите и не можем да се върнем към наивната вяра, че разглеждаме нещата сами по себе си. В този смисъл терминът “картина на света” е само удобен инструмент при решаването на едни или други изследователски задачи: когато се систематизират и обобщават знания за света за решаването на определени цели. Фокусът върху тези цели и задачи, актуални за конкретното научно изследване и само за тяхното решаване, предполага предпочитането на една или друга картина на света.

Многочислените изследвания от различни теоретични науки показват, че да се позоваваме на експерименти, наблюдения и други конкретни източници е само един от начините за доказателство и обосноваване на истинността на едни или други съждения за свойствата на света. В тези ситуации, когато експериментът е невъзможен или е невъзпроизводим, то само “картината на света” е условие за селекция, верификация и легитимация на издиганите хипотези и конструирани теории.

Тези разсъждения са далеч от самоцелни философски дефиниции и са необходим преход към излагането на разбирането за езиковата картина, разглеждано с различни изследователски акценти в рамките на доминиращите изследователски направления. Ще се спра на основните моменти при определянето на понятието, направено в една общодостъпна енциклопедия за научни понятия, в това число и лингвистични – krugosvet.ru / krugosvet.ru; статия: *языковая картина мира*/. Цитирането на тази енциклопедия, откроява факта, че терминът се смята за широко достъпен и популярен.

Езиковата картина е исторически формираната във всекидневното съзнание на даден езиков колектив и отразена от езика съвкупност от представи за света, определен начин за концептуализация на “действителността”. Понятието “езикова картина” е свързано с идеите на В. фон Хумболд и неохумболдианците / в това число Л. Вайсгербер и др./ за вътрешната форма на езика, от една страна, и с идеите на американската етнолингвистика, по-точно с т.н. хипотеза за лингвистичната относителност на Сапир – Уорф, – от друга. Според принципа на лингвистичната относителност, т.н. “картина за света” на говорещия зависи не само от наблюдаваната реалност, но най-вече от класификационната мрежа, която всеки език налага на говорещия със своята лексика и граматика. В българското езикознание терминът “картина на света” се въвежда от Ст. Димитрова в книгата “Лингвистична относителност” /Димитрова 1989, 173/.

В изучаването на езиковата картина съществуват две направления – релятивистко и универсалистко /krugosvet.ru; статия: *когнитивно-ориентированная этнолингвистика*/. Първото се представя от работите на Ю.Д.Апресян, Н.Д.Арутюнова, А.Вежбицка, Г.В.Булигина, А.Д.Шмельов, Е.С.Яковлева и др., посветени най-общо казано на изследването на руската езикова картина за света. Авторите анализират значението и употребата на думи, които обозначават или уникални понятия, нехарактерни за концептуализирането на света в други езици / например **тоска** и **удаль**, **авось** и **небось**/, или съответстват на понятия, съществуващи в други култури, но особено значими именно за руската култура или получават в нея особена интерпретация.

Второто направление – универсалисткото - е представено от класическите работи на А. Вежбицка, в които се търси набор на семантичните примитиви, разбирани като

универсални елементарни понятия, при комбинацията на които всеки език може да създава безкраен брой специфични за него конфигурации. Изследователската програма на А. Вежбицка се характеризира с това, че търсенето на универсалните семантични примитиви се осъществява от авторката емпирично. На първо място, тя изяснява ролята, която дадено понятие има в даден език при тълкуването на други понятия. И на второ – за всяко понятие се изяснява множеството от езици, в които то се лексикализира, т.е. за него съществува специална дума, назоваваща го.

Възгледите на А. Вежбицка, която със своите теоретични приноси принадлежи както на релятивисткото, така и на универсалисткото направление, кореспондират по смисъл с разбирането на Д. Слобин, че хипотезата на Сапир – Уорф се реализира в два варианта – твърд и мек, като езикът е само един от факторите, който влияе върху мисленето и поведението на човека /Слобин 2003/. Според Б. Уорф /цит. по Порсел 2002, 125/ езикът влияе върху начина на мислене за реалността. Твърдението се опира на факта, че езиците са класификаторни системи за подреждане на опита и външния свят на човека като цяло и различните езици правят това по различен начин. Езикът влияе, води и канализира начина на мислене за света. Като резултат привържениците на твърдия вариант на теорията за лингвистичната относителност на Б. Уорф никога не показват, че езиците определят начина на мислене на езиковия носител, те просто илюстрират лингвистичната относителност с примери /Порсел 2002, 126/. Привържениците на мекия вариант на хипотезата за лингвистичната относителност смятат, че в процеса на боравенето с езика носителите му вземат преди всичко когнитивни решения, свързани с мисленето и действието, така че езикът по отношение на тях има по-малко централна роля. Предполага се, че привържениците на мекия вариант имат съзнание за това, ‘че могат да докажат твърденията единствено с езикови илюстрации и частични експерименти.

Споменатите реалности от изследователската практика очертават най-общо ограничените възможности за изучаването на двата изследователски конструкта – “картина на света” и “езикова картина на света”, към които мога да добавя следното допускане. Картината на света и езиковата картина на света представляват класификационни мрежи, като втората е един от възможните начини за изразяване на първата. Езиковата картина се възприема от говорещия даден език. Тя е резултат от комплексното съчетаване на фактори от три посоки, модифициращи разбирането на триъгълника на Фреге /Козлова 2000, 62/. На първо място, се намира “картината на света” формирана като резултат от културно-историческия опит на даден етнос и националната му психология. На второ място, условно се намира мисленето като резултат от съчетаването на колективното езиково съзнание и индивидуалното езиково съзнание. На трето място, стои езикът, формиращ се от два подфактора – езикова система и езикова традиция като инерционни подфактори, модифициращи действието на първите два – “картината на света” и мисленето. Езиковите традиции, формирани в резултат на определено историческо развитие на дадения език, създават “номинативна традиция” – тенденции за назоваването на определени “обекти” от т.н. картина на света по едни или други принципи, записани в езиковата програма на представителите на даден етнос. По такъв начин основен фактор за националната специфика на всеки език стават не толкова културно-социалните условия на говорещите даден език етноси и техният национален манталитет, колкото езиковата система като изходно условие, даденост, в рамките на която се извършва семантичното членене на езиковата картина.

Представеният рамков проект се разработва на два етапа. Първият е представен чрез темата “Фрагменти от езиковата картина през призмата на вторичното назоваване /върху

материал от български, руски, сръбски, чешки, френски, английски език/ и изходът му е “Семантичен речник на типологичните характеристики на вторичното назоваване в български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език”. Семантичният речник е форма за изразяване на определена научна теория за феномена вторично назоваване. Речникът се състои от три фрагмента: 1. Типология на начините за вторично назоваване в изброените езици /завършен през периода 2003 – 2005 г./ 2. Ономасиологичен каталог на семантичните преходи в изброените езици. 3. Ономасиологичен каталог на семантичните паралели в споменатите езици². Втората и третата част на речника се разработват в рамките на темата “Съпоставително-типологичен анализ на вторичната номинация на предметните имена в български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език /предвидена за периода 2006 – 2008 г./.

В рамките на първия етап от проекта се изработва езикова картина за начините на вторичното назоваване на предметните имена - върху материал от посочените по-горе езици. В нея се предлага вариант за интерпретиране на вторичното назоваване като процес и резултатите от този процес, закрепени в лексикалните единици на съпоставените езици в синхрония. Съпоставката се извършва по модела на инвариантната семантична структура на думата за дадена тематична група от думи в даден език. Изработват се и се запълват матрици за тематичните групи – съдове, оръдия, облекло, мебели /изкуствени предмети/, растения, животни, части на тялото /естествени предмети/ за двойките езици: руски – български, сръбски – български, чешки – български, френски – български, английски – български. Матрицата се смята за информационен носител, съдържащ типологията на начините на вторично назоваване, илюстрирани с конкретни вторични значения в съответните езици.

На този етап на анализ за водещи се приемат разработените матрици за руски и български език, които се надграждат със съответните типови значения, характерни за други езици от изследваните.

Вторият етап на проекта **Съпоставително-типологичен анализ на вторичните значения на предметните имена** /върху материал от български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език/ се базира на направената типология на начините на вторично назоваване в изброените езици.

Изходът на проекта ще бъде ономасиологичен каталог на семантичните преходи върху лексикалния материал от първия етап на темата. Каталогът ще се състои от две части:

Първата част е ономасиологичен каталог на семантичните преходи в рамките на всяка лексикална микрогрупа по двойки езици и по двойки думи. Цел на изготвяния каталог е установяване на еквивалентните и нееквивалентните отношения в рамките на вторичните значения по всеки семантичен преход в изследваните езици по двойки /Легурска, Бечева 2005аб/. Направеният анализ ще коригира последователността на семантичните преходи в матриците за всеки език поотделно. На базата на този каталог ще се направят важни изводи, засягащи семантичната типология на съпоставяните езици по избраните параметри.

Втората част е изготвяне на ономасиологичен каталог на семантичните преходи за всеки от съпоставяните с българския чужди езици поотделно, на базата на който ще се установят семантичните паралели, отразяващи аналогичното семантично развитие на

² Концепцията за изготвянето на семантичния речник, както и съпоставителните части за двойката езици руски – български са представени на посочения електронен адрес на белб.нет, както и в Централната научно-техническа библиотека /Легурска 2006/.

думата със същото значение в другия език в синхронен план / Зализняк 2004, Легурска 2005б, Легурска 2006б/.

Цялостният проект се състои от три части:

1. Представяне на типовете вторична номинация, илюстрирани с конкретни вторични значения в изучаваните тематични лексикални групи в съпоставяните езици по двойки: руски – български, сръбски – български, чешки – български, френски – български, английски - български. Вътрешното конструиране на всеки съпоставителен тематичен блок се конструира по лексикални двойки. Каталогът е семасиологично - ономасиологичен.

2. Ономасиологичен каталог на семантичните преходи в същите групи предметни имена по двойки езици и по лексикални двойки, фиксиращ еквивалентните и нееквивалентните отношения между значенията на лексикалните единици.

3. На базата на последния каталог ще бъдат установени семантичните паралели в изследваните езици и ще бъде съставен ономасиологичен каталог на тези явления в синхрония.

Нека илюстрираме в най-общ вид трите части на каталога.

Така например семантичното пространство на тематичната лексикална група названия за животни се представя чрез еталонен модел на вторичните значения, назоваван в проекта с термина «инвариантна семантична структура (ИСС) на лексемата». Предполага се, че еталонният модел може да бъде запълнен изцяло и че съществува такава реална лексикална единица, която се нарича – прототипен представител на дадената лексикална група /Гивон 1986, 195; Легурска 2004, Легурска 2006б/.

В първата част на семантичния речник еталонът е средство за представяне на начините за вторично назоваване в изброените езици като *tertium comparationis*.

Например, ИСС на думата – член на тематичната група “животни” в български, руски, сръбски, чешки, френски и английски език:

1. ‘определено животно’ (основа за установяване на семантична еквивалентност на думите в съпоставяните езици);

2. образна метафора: ‘човек/ предмет, охарактеризиран по свойство, приписвано на животното’;

3. номинативна метафора: ‘част на предмет/ предмет, подобна/ подобен по свойство (външно или функционално) на животното’;

4. метонимии:

4.1. артефакт от животното: ‘кожа от животното’;

4.1.1. артефакт от животното: ‘изделие от кожата/черупката на животното’

4.2. артефакт от животното: ‘месо/ ястие от животното’;

4.3. ‘действие/ състояние, подобно на действието/ състоянието на животното’;

4.4. ‘животното като мярка’

Изброените на метаезик семантични преходи разделят семантичното пространство на метафорично: образна и номинативна метафора, и метонимично, състоящо се от четири метонимични типа. Дадените типове са представени в различна степен в отделните езици.

Да вземем произволно название за животно в български език, например **пеперуда**, и еквивалентите по първично значение: в руски език - **бабочка**, в сръбски - **лептир**, в чешки – **motýl**, във френски – **papillon**, в английски – **butterfly**.

Ако разгледаме начините за вторично назоваване в отделните езици, ще видим, че в българския език се реализират два начина за вторично назоваване: образна метафора – ‘проститутка’ и номинативна метафора ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’,

същите начини вторична номинация, изразени чрез конкретни лексикални значения, са представени и в руския език: ‘лекомислен човек’ и ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’; в сръбския език е представено номинативно метафоричното изразяване чрез значението ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’; във френския език номинативнометафоричният начин се изразява в няколко лексикални метафори: ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’, ‘стил на плуване, по форма подобен на пеперуда’, ‘корабно платно, по форма подобно на пеперуда’, ‘бележка за глоба за неправилно паркиране, подобно по външно свойство на пеперуда’, ‘винт, по форма подобен на пеперуда’; в английския език са представени образните метафори – чрез значенията ‘пищно облечен човек’ и ‘лекомислен човек’ и номинативната метафора – ‘стил на плуване, по форма подобен на пеперуда’. Метонимичните типове са представени както следва: в българския, руския, сръбския, чешкия и френския език език не се реализират, в английския – тип.4.3. ‘нервно усещане в стомаха, по свойство подобно на пеперуда’.

Типовете вторична номинация в съпоставяните езици могат да бъдат представени във вид на ономасиологичен каталог по семантични преходи в отделната тематична група и илюстрирани чрез еквивалентните и нееквивалентните отношения между лексикалните единици.

Последователно могат да се подредят образните метафори, номинативните метафори и метонимичните типове, като на първо място се дава семантичният преход на метаезик и след него следват изразяващите го названия в съпоставяните езици.

Образни метафори:

Ономасиологичен каталог на семантичния преход:

‘животно’ – ‘човек, по свойство подобен на животното’

р. **бабочка** – б. **пеперуда**

2.1. ‘лекомислен човек’ 2.1.-

2.2. ‘проститутка’ 2.2. ‘проститутка’

нощна пеперуда

ср. **лептир** – б. **пеперуда**

2.1. ‘лекомислен човек’ 2.1. -

2.2. - 2.2. ‘проститутка’

ч. **motýl** – б. **пеперуда**

2. - 2. ‘проститутка’

фр. **papillon** – **пеперуда**

2. - 2. ‘проститутка’

butterfly – **пеперуда**

2.1. ‘пищно облечен човек’ 2.1. -

2.2. ‘несериозен човек’ 2.2. -

Номинативни метафори:

‘животно’ – ‘част на предмет/ предмет, подобна/ подобен по свойство /външно или функционално/ на животното’

р. **бабочка** – б. **пеперуда**

3. ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’ 3. +

ср. **лептир** – б. **пеперуда**

3. ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’ 3. +

ч. **motýl** – б. **пеперуда**

3. 'вратовръзка, по форма подобна на пеперуда' 3. +
фр. **papillon** – б. пеперуда

3.1. 'вратовръзка, по форма подобна на пеперуда' 3.1. +

3.2. 'стил на плуване, по свойство подобен на пеперуда' 3.2. -

3.3. 'малко корабно платно, по форма подобно на пеперуда' 3.3.-

3.4. 'винт с криле, по форма подобен на пеперуда' 3.4. -

3.5. 'бележка за глоба за неправилно паркиране, 3.5. -
по свойство подобно на пеперуда'

а. **butterfly** – б. пеперуда

3.1. 'стил на плуване, по свойство подобен на пеперуда' 3.1. -

Метонимии:

4.1. 'животно' – 'артефакт от животното': 'кожа от животното'

р. **бабочка** – б. пеперуда

4.1. - 4.1. -

ср. **лептир** – б. пеперуда

4.1. - 4.1. -

ч. **motýl** – б. пеперуда

4.1. - 4.1. -

фр. **papillon** – пеперуда

4.1. - 4.1. -

а. **butterfly** – б. пеперуда

4.1. - 4.1. -

4.2. 'животно' – 'артефакт от животното': 'месо от животното'

р. **бабочка** – б. пеперуда

4.2. - 4.2. -

ср. **лептир** – б. пеперуда

4.2. - 4.2. -

ч. **motýl** – б. пеперуда

4.2. - 4.2. -

фр. **papillon** – пеперуда

4.2. - 4.2. -

а. **butterfly** – б. пеперуда

4.2. - 4.2. -

4.3. 'животно' – 'действие, подобно на действието на животното'

р. **бабочка** – б. пеперуда

4.3. - 4.3. -

ср. **лептир** – б. пеперуда

4.3. - 4.3. -

ч. **motýl** – б. пеперуда

4.3. - 4.3. -

фр. **papillon** – пеперуда

4.3. - 4.3. -

а. **butterfly** – б. пеперуда

4.3. 'нервно усещане в стомаха, по свойство 4.3.-
подобно на пеперуда'

4.4. ‘животно’ – ‘животното като мярка’

р. **бабочка** – б. **пеперуда**

4.4. - 4.4. -

ср. **лептир** – б. **пеперуда**

4.4. - 4.4. -

ч. **motýl** – б. **пеперуда**

4.4. - 4.4. -

фр. **papillon** – **пеперуда**

4.4. - 4.4. -

а. **butterfly** – б. **пеперуда**

Случаите на съвпадане на значенията по отделните преходи могат да се смятат семантични паралели в синхрония, както следва:

Образни метафори:

р. **бабочка** – б. **пеперуда**

2.2. ‘проститутка’ 2.2. ‘проститутка’

Номинативни метафори:

р. **бабочка** – б. **пеперуда**

3. ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’ 3. +

ср. **лептир** – б. **пеперуда**

3. ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’ 3. +

ч. **motýl** – б. **пеперуда**

3. ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’ 3. +

фр. **papillon** – б. **пеперуда**

3.1. ‘вратовръзка, по форма подобна на пеперуда’ 3.1. +

Трите изготвяни каталога на типологичните характеристики на вторичната номинация кореспондират по същината на основните си идеи с няколко публикации на А.А.Зализняк от последните години /Зализняк 2001, Зализняк 2004а, Зализняк 2004б/ за изследване на семантичната деривация в синхронен и диахронен аспект, като това предполага процедура на инвентаризиране на езиковите факти с цел да се направи типология на явлението в различни езици. Тези идеи отправят към работите на О.Н.Трубачов /Трубачов 1988/ и В.Г.Гак /Гак 1988/ за изследване на приликите и отликите при формирането на вторичните значения върху разнообразен езиков материал като част от семантичната типология на използваните езици. Решаването на подобна амбициозна задача изисква набирането на достатъчно голям фактологичен материал, фиксиращ семантичната деривация в изследваните езици. Необходимо е също да бъде създаден концептуален апарат за еднотипното интерпретиране на данните с оглед на създаването на “Каталог на семантичните преходи” / според разбирането на А.А.Зализняк, 2001, 13/. Концептуален апарат за изследването на вторичната номинация и съпоставителното ѝ изучаване е прилаганият теоретичен модел на инвариантната семантична структура на думата от дадена тематична лексикална група в даден език/ Легурска 1984, Легурска 1985, Легурска 1987, Легурска 1991, Легурска 2002, Легурска 2003, Легурска 2006а/ Едновременно може да бъде направена инвентаризация на езиковите факти на синхронната и диахронната семантика върху различен езиков материал с цел да бъдат изучени механизмите в основата на полисемията, извеждането на семантични стереотипи в “историята на идеите” и т.н. /Зализняк 2004а, Толстая 2002/. Разработки от подобен род представят разбирането за

семантичната типология на езиците като профил от езикознанието. Като първа стъпка в реализацията на подобни идеи се определя инвентаризацията на лексикалните факти, с които разполага синхронната семантика и представянето на тези факти в достъпни за използване бази данни.

Литература:

Айдукевич 1996: К. Айдукевич. Картина мира и понятийный аппарат. В: Философия науки, вып. 2.: Гносеологические и методологические проблемы. Москва, 1996.

белб.нет: Българска електронна лингвистична библиотека. www.belb.net

Гак 1988/1998: В.Г.Гак. Метафора: универсальное и специфическое. В: Гак В.Г. Языковые преобразования. М., 1998.

Гивон 1986: Т.Givon. Prototypes:Between Plato and Wittgenstein //Noun classes and categorization and noun classification. Eugene Oregon, Oct.1986, A.Ph.Bengamins, 1986, p.77-102.

Зализняк 2001: А.А. Зализняк. Семантическая деривация в синхронии и диахронии: проект “Каталога семантических переходов”. В: Вопросы языкознания, 2001, N2, 13-25.

Зализняк 2004а: А. А. Зализняк. Феномен многозначности и способы его описания. В: Вопросы языкознания, 2004, N2, 20 - 45.

Зализняк 2004б: К типологии семантических переходов. В: Диалог – 2004.

Димитрова 1989: С. Димитрова. Лингвистична относителност. София, 1989.

Козлова 2000: И.Е.Козлова. Национальная специфика языка как объект лингвистического исследования. В: Актуальные проблемы русистики. Изд. Томского университета, 2000.

Кругосвет.ру – енциклопедия. Адрес: www.krugosvet.ru

Легурска 1984: П. Легурска. Тематическая группа и типы полисемии предметных имен (на материале русского и болгарского языков). В: Болгарская русистика, 1984, N5, 31-39.

Легурска 1985: П. Легурска. Семантичен анализ на вторичните значения на предметните имена в руския и българския език (върху материал от имена, обозначаващи естествени и изкуствени предмети). Ръкопис, 115 стр.

Легурска 1987: П. Легурска. Проблеми на предметната лексика (върху материал от руски и български език). В: Съпоставително езикознание, 1987, N 5, 27 - 34.

Легурска 1991: П. Легурска. Предметните имена в руския и българския език (теоретични проблеми). София. Депозиран ръкопис в ЦИНТИ, 1991 128 стр. (Публикувана част: Легурска 2002).

Легурска 2002: П. Легурска. Анализ на предметните имена в руския и българския език (теоретични проблеми). В: Българско езикознание, т.3: Проблеми на българската лексикология, фразеология и лексикография, София, 2002, 89-149.

Легурска 2003: П. Легурска. Фрагменти от езиковата картина през призмата на вторичното назоваване (основи на научноизследователски проект). В: Чуждоезиково обучение, 2003, 5, 5 - 22.

Легурска 2004: П. Легурска. Полисемията в рамките на структурно-семантичното и когнитивното изследване на лексиката. В: Чуждоезиково обучение, 2, 3 - 13.

Легурска 2005а: П. Легурска. Сопоставително – типологически анализ предметной лексики / на материале болгарского, русского, сербского, чешского, английского и

французского языков – представление научно-исследовательского проекта/. В: Opera Slavica, 2005, 4 /1 - 17/.

Легурска 2005б: П. Легурска. Съпоставително-типологични аспекти на полисемията /в родствени и неродствени езици/. Доклад на националната конференция в чест на 85-годишнината на акад. Ив. Дуриданов: “Ономастика. Лексикология. Етнолингвистика. Социolingвистика”. 9-10 май 2005 г. Институт за български език при БАН. Софийски университет “Св. Кл. Охридски” / под печат/.

Легурска, Бечева 2005а: П. Легурска, Н. Бечева. Упоредно-типолошки аспекти полисемиие назива животиња у бугарском, руском и српском језику. В: Научни састанак слависта у Вукове дене. Београд, 2006 / под печат/.

Легурска, Бечева 2005б: П. Легурска, Н. Бечева. Съпоставително-типологични аспекти на полисемията при названията за животни / в български, руски и сръбски език/. В: Српски језик , 2006 /под печат/.

Легурска 2006а: П. Легурска. Фрагменти от езиковата картина през призмата на вторичното назоваване. Концепция. Съпоставка: руски и български език. Ръкопис, депозиран в ЦИНТИ, 2006, 116 стр.; www.belb.net

Легурска 2006б: П. Легурска. Съпоставително-типологични аспекти на полисемията /в родствени и неродствени езици/. В: Проглас, 2006 / под печат/..

Легурска, Веселинов 2006в: П. Легурска, Д. Веселинов. Съпоставително-типологичен анализ на полисемията / върху материал от тематичната група «оръдия» в български, руски и френски език/. Съпоставително езикознание, 2006, №1 / под печат/.

Порсел 2002 : St. Pourcel. Investigating linguistic relativity. A research methodology. Durham Working Papers in Linguistics, vol. 8, pp. 125 – 138. S.s.pourcell@durham.ac.uk

Сиров 2001: В.Н.Сиров. “Картина мира” и ее научное, философское и общекультурное значение. В сб.: Картина мира. Язык. Философия. Наука. Томск, с. 157 - 160.

Сиров 2002: В.Н.Сиров. Значение картины мира в современной науке и философии. - В: Картина мира: модели, методы, концепты. Материалы Всероссийской междисциплинарной школы молодых ученых “Картина мира: язык, философия, наука”. ! – 3 ноября 2001. Томск, с. 17 – 22.

Слобин 2003: D.I. Slobin. Language and thought online: Cognitive consequences of linguistic relativity. In: Language in mind. Advances in the study of language and thought. Cambridge, pp. 157 – 192.

Толстая 2002: С.М.Толстая. Мотивационные семантические модели и картина мира . В: Русский язык в научном освещении. 2002.

Трубачов 1988: О.Н.Трубачев. Приемы семантической реконструкции. В: Сравнительно-историческое изучение языков разных семей. Теория лингвистической реконструкции. Москва, 1988.

Хайдеггер 1993: М. Хайдеггер. Время картины мира. - В: М. Хайдеггер. Время и бытие: статьи и выступления. Москва.